

Un cavallet a la processó del Corpus gironí de 1595

Pep Vila

Faust de Dalmases i de Massot (Cervera 1870-València 1938), historiador i erudit, col·leccionista de documents antics i autor de diverses obres sobre la ciutat de Cervera, com el *Ceremonial del Corpus de 1426*, publicà una petita nota d'arxiu en la qual ens descriu com anava guarnit, a final del segle XVI, un d'aquells cavallets que participaven en el ceremonial del Corpus de Girona.

Sabem per aquesta breu transcripció, *Una nota pel Corpus gironí* –publicada a la *Revista Catalana de Barcelona* (any VIII, 15-6-1924, pàg. 173-174) a partir d'una obra de la seva propietat, el «*Llibre de Comptes*» de mi Micer Pere Spígol y de Vernetallat y de mon pare, de dades y rebudes, canalars y altres clarí-

sies–, com un canonge de la catedral, natural de Palamós i de nom Ferrer –que, per ser el darrer que havia entrat, estava comissionat per organitzar el seguici–, volgué aquell any que un recomanat seu, un fill del notari reial Pere Spígol, de quatre anys, participés, potser perquè es guarís del seu delicat estat de salut, de comparsa en la cavalcada d'aquella festivitat urbana per excel·lència, llavors una de les més importants que se celebraven a totes les ciutats de l'occident cristià. Com que són molt escassos els documents d'època, i encara més els que expliquen detalls de la seva activitat i com anaven disfressats a les desfilades públiques, la nota de dietari del final del XVI que ens ha deixat Pere Spígol, minuciosa i acolorida, és aclaridora en aquest sentit pel seu simbolisme.

Després de la descripció de la figura del sant bíblic, una mica singular, amb sabates, sarró de pastor i perruca, se'ns explica que portava un ceptre del Capítol en memòria del príncep de Girona, i que sobre el ceptre hi havia muntat un anyell que simbolitzava un sant Joan Baptista que anunciava la remissió dels pecats.

Els cavallets

Els cavallets eren unes figures menades per homes o noiets que, col·locats dintre d'una carcassa de cartró que simulava un cavall sense potes amb unes faldilles a manera de gualdrapa, feien de cavalcadors. Amb el ritme de fuets i cascavells evolucionaven en grup. Participaven en els entremesos del Corpus i en altres festes ciutadanes, entrades reials, jocs militars, commemoracions assenyalades, fent en grup danses rítmiques molt vistoses al so de flabiols i tamborins. Surtèn ja esmentats en el Corpus barceloní de 1424. Són una reminiscència d'antics jocs militars que simulaven encontres entre cavallers cristians i moros. Durant el segle XVII, de vegades van ser prohibits, perquè hom els considerava massa

profans per participar en processons religioses i altres festes sacres.

Avui dia encara actuen a la Patum de Berga i han estat recuperats per l'espectacle de la Mata-degolla que se celebra a Sant Feliu de Pallarols. Josep Murlà i Giralt, al seu llibre *Gegants i altres entremesos de la Garrotxa* (Olot, 1985), documenta ja en 1601 la presència de cavallets a la processó que va organitzar la vila en honor de sant Ramon de Penyafort. També es pot trobar informació, d'abast més general, en el clàssic estudi de Joan Amades *Gegants, nans i altres entremesos* (1934).

Pel que fa a la nota que avui publiquem del Corpus gironí, sabem pel treball de Julián de Chia *La festividad del Corpus en Gerona* (1895) i el d'Enric Girbal «La festividad del Corpus» (*Revista de Gerona*, 1878) que el 1589 la municipalitat va fer una nova reglamentació de la festa, des del punt de vista econòmic, i que el 1595 s'ordenà un nou cerimonial festiu que es pot resseguir al *Llibre de Nou Redres* de l'Ajuntament de Girona.

El nen de quatre anys que participava en la festivitat del Corpus era el sant Joan bíblic, el cavaller abandonat. Formava part del seguici de pro-

homs del consell de la ciutat que, durant la vetlla i el dia de la festa, armats amb uns bastons vermells, anaven a casa del canonge, el qual, vestit de capellà, era l'encarregat de portar la bandera de la Verge. Aquest clergue es posava al mig de la comitiva acompanyat de *lo xiquet que ha de anar al cavall del Corpus del davant lo dit canonge*. Després, aquest nen —en Perotet, que només tenia quatre anys— feia companyia al canonge en el cerimonial fins a arribar a les escales de la catedral, on el religiós lliurava aquella insígnia. A partir d'aquest moment es posava en marxa la processó. Perotet, que era un gentilhome de pocs anys i que de ben segur no es podia aguantar sobre un cavall de debò, cavalcava un d'aquests artefactes de mig cos, que Carles Vivó ha reconstruït a partir de la documentació conservada. El text parla d'un «cavallet», i així ho interpretem.

Un cavallet o un anyell?

De fet, però, el cavallet que munta el noi a la processó no deixa de ser una desviació doctrinal, dintre de l'amalgama d'elements religiosos i profans que caracteritzen aquest tipus de celebracions. Ens explicarem. La figura de sant Joan que anuncia el perdó dels pecats del món —tema aquest present en un moment de la missa, abans de la comunió, la referència de la qual surt, en llatí, al nostre text— hauria d'haver anat a la cavalcada processional carregat o acompanyat amb un «anyell», símbol de Jesucrist, considerat víctima innocent.

Santiago Rusiñol ho explica molt detalladament al capítol VI de *L'Auca del senyor Esteve*, en narrar, en clau de quadre costumista, el Corpus barceloní de final del segle XIX. En Ramonet de l'Auca i en Perotet són tots dos uns nens rossets, gairebé de la mateixa edat, i van vestits de pastors, representant la mateixa figura bíblica. La tradició, més ortodoxa, un sant Joan amb el xai, era encara un costum viu en aquesta descripció de Rusiñol:

«Ja que el noi era tan rissat, tan ros i tenia aquella cara de figureta del pessebre, d'angelet d'altar, de *niño*, ¿per què no el feien anar a la processó de la parròquia, vestidet de sant Joan, amb el seu be corresponent i amb tots els requisits d'aquests casos? [...] No

Memòria sia a mi Pere Spígol, notari Real de Gerona, com a 24 de maig del present any 1595, lo meu fill Perotet cavalcà lo cavallet de Corpus perquè sa tia la señora Campmany ho demanà al canonge Farrer, canonge de la seu de Gerona, natural de Palamós, lo qual hagué de cavalcar aquest any per ser lo darrer canonge en possessió y aportar la bandera de Nostra Senyora lo dia de Corpus, així com de temps immemorial ensà s'és acostumat de fer y se acostuma.

Y lo dit canonge volgué que lo dit Petotet, mon fill, cavalcàs al cavallet de Corpus y la divisa [hi ha un mot il·legible] aportava era unas sabatas blanchas dauradas, unas botetas grogas dauradas, uns saraguelos(1) de setí morat mostrejat. A la bolona(2), ço és closos bax a la lligacama, unas lligacamas amplas de tafetà(3) encarnat, los saragüelos ab una gornició als costat de un panyo de or molt ampla ab un gipó(4) de telilla d'or folrat entre tela y tela de tafetà encarnat.

Sobre lo gipó unas pelletes de cabrit a modo de sarró de pastor ab los pèls tenyits a encarnat ab una sinta ampla de tafetà encarnat y sobre dita vestidura una manta molt ben posada de tafetà morat de dotza palms de llargària ab un parlo (sic) de or ampla per tota la vora gornida, y una mà dessota forrada de pell de cabrit tenyi-

da a encarnat y gornida ab moltas pessas y hojals de or. Y en lo cap, uns cabells rullats llarguets, ab una diadema conforme anàvan los sants en lo temps vell, daurada, ab unas vetas que venian a cordar sota la barba del minyó y detràs al clotell, ab sos guans que fou de mirà que agradà a tothom, y en las mans lo Ceptro del Capítol en memòria del príncep de Gerona, y sobre lo ceptro un anyell pasqual designant que ell era lo St. Joan qui anunciave *ecce (sic) agnus dei qui tollis pecata mundi* llansant tilletts(5) al propòsit los quals serviren assí també, y essent d'edat de quatre anys, quatre mesos y vint-y-sinch dias, y lo dia de Corpus també, y fas-na-la present memòria perquè lo do ànimo de servir a Déu y ser bon cristià y qu'estos pares han volgut curar-lo, lo qual puga vèurer fill de sos fill com ho desitjo, amén.

(1) Saragüells: 'Calçons amples que no arriben més enllà dels genolls'.

(2) Valona: 'Peça de vestit a manera de capa curta, que cobreix les espatlles, l'esquena, sia per si sola, sia formant part d'una capa més gran'.

(3) Tafetà: 'Tela fina de seda, llisa i llustrosa'.

(4) Gipó: 'Peça de vestit, amb mànegues, ajustada i cenyida al cos, i que cobreix el tronc dels muscles fins a la cintura'.

(5) Tilletts: 'Papers escrits de petites dimensions amb al·lusions a la festa'.

esperaria pas que creixés, que quan passen dels cinc anys aquestes criatures tan risades els han de tallar els cabells [...] El vestit de sant Joan du molt de gasto: s'han de comprar pells,

gaiato, corona, bandereta, sandàlies i mitges de color de carn, i, sobretot, s'ha de comprar un be, perquè un sant Joan sense be és com un establiment sense gènere [...] que s'hi havia de dur

la corona sostinguda per un filferro, que si les sandàlies són vermelles, que si sant Joan portava barba...».

El bestiarí gironí

Fins a mitjan segle XIX, l'ajuntament de Girona guardava els gegants, cavallets, dragons, mulassa, àguila, banderes dels gremis i els instruments de les cobles de ministrils a l'antiga capella de sant Miquel, situada dintre l'edifici de la corporació. En 1859 s'enfonsà el sostre de l'esmentada capella, i es va perdre irremissiblement tot el bestiarí de la ciutat que participava en aquestes celebracions. Una llàstima!

El text

En no haver pogut consultar l'original, avui perdut, que en 1924 publicà Faust Dalmases, transcriu el document tal com va sortir publicat amb algunes deficiències a la *Revista Catalana*, ja que el seu copista no va entendre més d'una grafia. Desfaig les aglutinacions dels mots, puntuo i accentuo el text segons les normes actuals. Anoto a peu de pàgina algun mot desuet.

Pep Vila és filòleg.

